

Asia: VN/10363/2022

Synnyttäneen äidin selvittäminen ja oikeusgeneettisiä vanhemmuustutkimuksia koskevan sääntelyn uudistaminen; työryhmämietintö

Synnyttäneen äidin äitiyden selvittäminen

Lausuntonne:

Oikeusministeriö on pyytänyt Varsinais-Suomen kärjäoikeudelta lausuntoa synnyttäneen äidin selvittämistä ja oikeusgeneettisiä vanhemmuustutkimuksia koskevasta työryhmämietinnöstä. Työryhmämietinnössä vanhemmuuslakia ja oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne mahdollistavat synnyttäneen äidin äitiyden selvittämisen ja vahvistamisen tilanteessa, jossa äitiydestä ei ole saatavilla asiakirjanäyttöä tai asiakirjanäytön luotettavuudesta ei saada riittävää selvitystä. Lisäksi mietinnössä ehdotetaan oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettua lakia muutettavaksi siten, että tuomioistuin voi määrätä oikeusgeneettisen tutkimuksen tehtäväksi viimesijaisesti myös haudatusta vainajasta.

Synnyttäneen äidin äitiyden vahvistaminen Digi- ja väestötietovirastossa

Lausuntonne:

-

Synnyttäneen äidin äitiyden vahvistaminen tai kumoaminen tuomioistuimessa

Lausuntonne:

Vanhemmuuslain 6 ja 7 lukuun ehdotetut säännökset synnyttäneen äidin äitiyden vahvistamiseksi ja kumoamiseksi on laadittu vastaamaan voimassa olevia säännöksiä isyyden vahvistamisesta ja kumoamisesta. Voimassa olevat säännökset ovat kärjäoikeuden näkökulmasta selkeitä ja toimivia, minkä vuoksi ratkaisu on hyvä.

Suostumus tutkimuksen edellytyksenä

Lausuntonne:

Työryhmämietinnössä esitetään, että kadonneiden ja kuolleiden lapsen otaksuttujen isovanhempien tai otaksutun vanhemman muiden lähisukulaisten oletettua tahtoa ei enää arvioida, ellei tutkittava

ole ennen katoamistaan tai kuolemistaan nimenomaisesti kieltänyt oikeusgeneettisen tutkimuksen tekemistä. Käräjäoikeus pitää esitystä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena oletetun tahdon arvioimiseen liittyvien ongelmien vuoksi. Samoin pidetään perusteltuna ehdotettua tutkittavia henkilöitä koskevan etusijajärjestyksen joustavoittamista siten, että tuomioistuin voi tapauskohtaisesti arvioida, kenestä tutkimukseen suostumuksensa antaneesta näyte on tarkoituksenmukaisinta ottaa. Myös otaksutun vanhemman muiden sukulaisten tutkimismahdollisuuden rajaaminen vain lähisukulaisiin on tarkoituksenmukaista.

Lapsen oikeus saada biologinen alkuperänsä vahvistetuksi on perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan yksityiselämän suojan olennainen osa, joka voi korkeimman oikeuden ratkaisussa 2021:88 todetulla tavalla jäädä toteutumatta, mikäli laki ei salli oikeusgeneettisen vanhemmuustutkimuksen tekemistä riittävän laajasti.

Työryhmämietinnön sivulla 62 on todettu, että perinnöllisyystieteen peruseriaatteiden mukaan lapsen, vanhemman ja isovanhemman tutkiminen tuottaa lähtökohtaisesti varmimman lopputuloksen.

Työryhmämietinnön mukaan oikeusgeneettisen isyystutkimuksesta annetun lain 6 §:n mukainen vanhemman isovanhempien tutkiminen edellyttäisi heidän suostumustaan. Ottaen huomioon tutkimustuloksen olennaisuus asian ratkaisun kannalta ja lapsen oikeus saada tuntea biologinen alkuperänsä lapsen edun vuoksi voisi olla perusteltua vielä harkita mahdollisuutta velvoittaa otaksutut isovanhemmat vanhemmuustutkimukseen myös ilman heidän suostumustaan, mikäli otaksuttu vanhempi on kadonnut tai kuollut eikä hänestä ole käytettävissä aiempaa tutkimustulosta tai kudosnäytettä. Näytteenottoimeenpiteen osalta puuttuminen ruumiilliseen koskemattomuuteen on työryhmämietinnön sivulla 61 todetun mukaan joka tapauksessa varsin lievä.

Tutkimus haudatusta vainajasta

Lausuntonne:

Työryhmämietinnön sivun 42 mukaan haudan avaaminen ja vainajan tutkiminen on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi selvittää vanhemmuus. Edelleen mietinnön sivulla 96 on todettu, että haudan avaamiseen ei tulisi ryhtyä, jos vanhemmuusasia saadaan muutoin selvitettyä. Ehdotetun oikeusgeneettisestä vanhemmuustutkimuksesta annetun 8 a §:n mukaan tuomioistuin voi antaa määräykset haudan avaamiseksi ja kudosnäytteen ottamiseksi haudatusta vainajasta, jos vainajasta ei ole saatavilla aiempaa kudosnäytettä tai aiemmasta tutkimuksesta saatuja tietoja ja jos tutkimusta ei voida tehdä elävästä henkilöstä. Ehdotettu sanamuoto huomioon ottaen esimerkiksi otaksutun vanhemman haudan avaaminen ja vainajan tutkiminen olisi mahdollista, vaikka käytettävissä olisi ehdotetun oikeusgeneettisestä vanhemmuustutkimuksesta annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettu kuolleen isovanhemman tai lähisukulaisen aiempi tutkimustulos tai kudosnäyte eikä tarkoitettu isovanhempi tai lähisukalainen olisi ennen kuolemaansa kieltänyt tutkimuksen tekemistä. Tähän

nähdän haudatun vainajan tutkimista ei voida pitää viimesijaisena keinona. Ristiriita perusteluiden ja pykälän välillä olisi selvyiden vuoksi perusteltua poistaa.

Aiemmat oikeusgeneettiset tutkimustulokset ja aiemmin otetut kudosnäytteet

Lausuntonne:

Käräjäoikeus pitää perusteltuna, että vanhemmuusasian kantajan lisäksi myös tuomioistuimella on mahdollisuus saada tietoja kuolleesta tai kadonneesta tutkittavasta aiemmin tehdystä tutkimuksesta ja kudosnäytteestä. Lähtökohtana tulisi kuitenkin olla, että vanhemmuuden vahvistamista tai kumoamista vaativalla kantajalla on velvollisuus selvittää mainitut tiedot ja esittää hankkimansa selvitys kanteensa yhteydessä.

Muuta

Lausuntonne:

-

Vaikutusarvioinnit

Oikeusministeriö pyytää kiinnittämään lausunnossa huomiota erityisesti vaikutusarviointeihin.

Lausuntonne:

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan muutosehdotuksilla ei ole merkittävää vaikutusta käräjäoikeuden toimintaan.

Ilmanen Johanna
Varsinais-Suomen käräjäoikeus